

Något hände i Skräppbo

Text och bild: Martin Hedén

Något hände verkligen i Skräppbo gamla skola i Riddarhyttan lördagen 21 februari 2009. Det är svårt att säga riktigt vad. Det som brukar hända där är begripliga grejer som fester, föreställningar repetitioner, manifestationer ... Men det här var något annat.

Kanske kom Karin Lindström närmast i sin beskrivning av Händelsen:

– Det här är en fortsättning, sa hon. Vi har fortsatt. Det är så det är.

– Man går och går och går och ibland måste man stanna till. Nu har vi fortsatt gå igen.

Vad som affischerats var en offentlig samling omkring levandegörandet av kulturhistorian i Riddarhyttan. Teatermaskinen hade tagit initiativet till ett inventeringsmöte: Många olika kulturhistoriska satsningar är på gång samtidigt i bygden. En del är på planeringsstadiet, andra har stagnerat – tillfälligtvis, får man hoppas – och några håller på att ta gestalt i den fysiska verkligheten.

Elds själar och idealister är ofta fullt upptagna med att brinna själva och hinner sällan kommunicera med varandra – detta var, som jag upplevde det, Teatermaskinens utgångspunkt. Eller som Anders Olsson uttrycker det:

– Transparens är viktigt. Vi har alla olika projekt men alla tjänar på att känna till varandras.

Ett 15-tal riddarhyttebor tyckte detsamma och vek lördagen för presentationer och diskussioner i Studio, vars ena kortsida dagen till ära tapetserats med projektbeskrivningar, skisser, fotodokumentationer och ritningar. Kom gjorde också några utsocknes, som Carl-Magnus Gagge och Anette Rattfeldt från Läns museet i Västerås, Inger Orre från Mälardalens Högskola i Eskilstuna och medlem av Bergslagsprojektets FoU-grupp, samt arkitekturstuderande Gustaf Wennerberg från Lunds universitet. Och så jag själv, då förstås: journalist och tecknare från Västerås.

Gänget som var med då det där, som är svårt att förklara, hände.

Som jag tolkade det var följande meddelanden de viktigaste från de särskilt vidtalade föredragarna.

Carl-Magnus Gagge är läns museichef och en centralfigur för rådgivning, tillstånd och projektansökningar:

– I museala sammanhang finns det ingenting mer slagkraftigt än den ursprungliga, fysiska platsen. Men det är inte alltid som platsen är tydlig, vilket är en pedagogisk svårighet.

– De frågor man måste ställa sig om man vill levandegöra kulturhistorian är: Varför gör vi detta, vad vet vi, vad ska vi berätta för vilka och hur ska budskapet formuleras? Det handlar om att vara självkritisk, att pröva sina egna föreställningar.

Han gav också rådet:

– Ställ frågor och var medvetna om att det inte finns ett enda svar utan många.

Inger Griberg som är lärare på Linköpings universitet berättade om arbetet med Linje 1, boardfabriken i Skinnskatteberg, och med Stripa gruva, i en Bergslagsprojektets fjorton noder, Lindesberg.

– Det vi vill med Linje 1 är att dokumentera det immateriella kulturarvet. Insamlingen är gjord, nästa fas är visualiseringen. En ansökan om Leader-bidrag är inlämnad.

– I Stripa, med anor från 1400-talet, har vi fokuserat modernismen, det vill säga framför allt 1900-talet och betongforskningen. En hel del renoveringar är gjorda. I år har vi fått 100.000 kronor till informationsarbetet.

Nils-Erik Wikström

var djupt involverad i planerna på tillskapandet av ett så kallat naturrum, för cirka 20 år sedan:

– Projektet fick fart av Kungliga Tekniska Högskolans stora intresse för de unika naturformationerna i området. Många av de handlingar som upprättades har försvunnit, jag har bara hittat några ritningar över byggena, som då planerades till Folkets Park.

– Det var ett avancerat projekt i sin tid, idag ger tekniken möjlighet till nya, ännu smartare lösningar.

Johan Torvaldsson är en av initiativtagarna till diskussionerna om ett lokalt museum:

– Projektet är i sin linda. Vad vi tittat på är platsen intill hyttan. Jag tror det är vettigt att koppla ihop

kulturarvet med traktens geologiska särart. Viktigt är att skapa ett slags informationscentrum i Riddarhyttan.

Gustaf Wennerberg har för avsikt att som examensarbete i arkitektur rita ett förslag till museibyggnad:

– Flera experter här har talat om faran i att tänka i väggar och rum och betonat verkligheten utanför museerna, men jag tror inte man ska underskatta byggnaden som markör, eller statement. Bergslagen rymmer så många industriminnen att man kan känna sig lite trött på dem som besökare.

Karin Lindström från Riddarhyttans Hembygds- och Intresseförening har en mycket lång släkthistoria i Riddarhyttan:

– Allt hänger ihop. Man bör överväga hur man närmar sig det historiska – själv anser jag att utgångspunkten måste vara det levande nuet, det pågående livet.

– I mina visioner möblerar man exempelvis slalombackens värmestuga som en gammal torpstuga och använder flottarkojan aktivt.

Bertil Skog kunde inte närvara själv men hade tecknat ned sina idéer, vilka lästes upp av Anders Olsson. Här var fokus lagt dels på hyvleriet och sågplanen (och vikten att behålla dem som allmänningar), dels på en inventering av möjliga vandringsleder.

Roy Theiltoft som arbetat intensivt med bland annat fornminnesinventeringar, röjningar och visualiseringar hade tagit med sig några smakprov på sina hundratals ritningar och rekonstruktioner samt kunde rapportera om nya fynd av hjulgravar.

– Riddarhyttan skulle kunna marknadsföras som vattenhjulens land, här finns hur många hjulgravar som helst. Jag är väl också ensam här om att faktiskt ha skriftliga utgrävningstillstånd och röjningstillstånd på Sveaskogs mark.

– Jag är besviken på att mycket går trögt och att man ofta inte får svar på projektidéer. Men ni ska veta att vill ni ha del av det kunnande jag har så finns jag här.

Karl-Erik Nordebring berättade om sin renovering av Lokstallet, som nu har 20.000 besökare per år, men också om det nya projekt han och ett dussintal andra kastat sig in i:

– Ja, vi projekterar en fortsättning av cykelleden från Kolsva till Riddarhyttan. Närmast på programmet står en studieresa till Värmland. Cykelleden kommer att behöva hårdgöras – jag tror att det blir nödvändigt att asfaltera.

Karl-Erik Nordebring gjorde också en sammanfattning av arbetet hittills kring Röda Jorden, där man numera anser att järnframställning pågått sedan 700 f. Kr.

Peter Ericson är historiker med sydsamer som speciellt intresse. Han är nyengagerad i Teatermaskinen som gruppens forskningsledare:

– Jag har skapat och skyltat långa vandringsleder längs viktiga samiska platser i bland annat Ångermanland. Här i trakterna borde det vara möjligt att hitta ett hundratal sådana ställen. Vad jag i nuläget ser som möjligt är en kortare, cirkulär led mellan Nedre Vettern i norr och Uttersberg i söder.

Ylva Roos och Anders Eliasson är engagerade i Riddarhyttans hästvänner på Stora Fors gård:

– Vi jobbar mycket med att utveckla ridstigar. Perspektivet på industriminnen, fornlämningar och naturformationer blir ett helt annat från hästryggen. Just nu försöker vi sätta igång ett samarbete med PRO och fokuserar också allt mer på själva Forsen, som ju haft en stor betydelse för Riddarhyttan.

– Det är ju möjligt att cykelleden kan kombineras med en ridled också så småningom.

Berit Engman som arbetar som författare på Teatermaskinen, sammanfattade det dokumentära Riddarhytteprojektets nuvarande läge:

– Det närmaste året kommer att handla mycket om överföring av information till digitala medier och arkivering. Det finns hur mycket material som helst, men idag är det svårt att söka i arkivmaterialet – det måste göras tillgängligt.

– Vi hoppas på ekonomiskt stöd – en ansökan har gått in till Statens kulturråd, en annan till Leader . Vi betonar i dagsläget arbetet med det audiella materialet, kanske kan vi i framtiden bygga ett särskilt ljudrum. Parallellt med arkivarbetet kommer vi att gå vidare med intervjuerna av riddarhyttebor.

Ja, det här var vad de sa, alltså fritt sammanfattat.

Vi som kom utifrån och mest lyssnade noterade det som inte framgår av sådana här textreferat, nämligen en grundmurad stolthet. En stolthet över vad som redan klarats och en fast tro på att det är möjligt att hantera de kommande problemen också. Eller som Anette Rattfeldt utbrast innan alla borstade av bilarna och for vidare i livet:

– Vad glad jag blir när jag är här! Inte bara en massa bekymmer, ängslan och klagan. Det här är ovanligt!

FOTNOT: Delar av inläggen bandades. Förhoppningen är att så småningom kunna lägga ut en sammanfattande ljudfil på webben